

PRAT FORMIU: LES PEDRES DE L' OBLIT

Francesc Regàs Iglesias

Una tarda serena d' agost quan el sol, encara alt, escalfava les copes quietes i expectants dels pins i els roures, prenguérem des de Sant Llorenç de Morunys, els camins torturats que menen a Prat Formiu passant per Valls, La Corriu i Cap de Balç.

Aquell havia de ser un viatge iniciàtic per esbrinar el passat d' aquelles altes planures amb el guiatge expert del Miquel Canals resident a Sant Llorenç de Morunys, conegut també com *Santclimenç*, home savi i profund coneixedor del lloc. L' objectiu era situar els escenaris ja esmicolats entre els pedregars inevitablement perduts i vius només en la memòria precisa del nostre corifeu. Ell va veure la llum a la casa anomenada *Pubilló*, a Canalda, però de jove va viure un temps a *Santclimenç*, una casa ara completament enrunada que el va aixoplugar i li va transmetre el renom.

Quan el camí ja deixava enrere les costes de La Corriu i planejava entre els boscos esponerosos de pi rajolet de Cap de Balç, el Miquel ens indicà la presència subtil de tres cases, imperceptibles per qualsevol que no fos un expert. A prop del camí, quan aquest començava a enfilarse, hi havia *Cal Paraire*, més enllà, *Marginedes* i entremig de la boscúria, la casa de *Cal Tomàs* convertida ara només en un arxipèlag informe de pedres escampades. Finalment passarem per *Santclimenç*, una propietat amb quaranta hectàrees de superfície que va allotjar temporalment la família del Miquel i a ell mateix quan era un adolescent.

Més amunt, dos aurons gegantins, sobradament centenaris, sorgien encara com espectres per damunt dels pins i fitaven el lloc, conegut des de temps immemorial com *els Aurons*. Al prosseguir l'ascens, el sender es tornava quasi bé impracticable degut a les profundes roderes que les pluges recents havien perpetrat al terra de fang. Abans d' arribar a Prat Formiu, a la dreta del camí, hi havia hagut un' altra gran finca amb una casa anomenada *Vilalta*, també amb més de quaranta hectàrees de superfície. Encara més amunt, a uns trenta metres a l' esquerra del viarany, despuntaven amb prou feines les restes del *Castell* i a prop d' una gran roca que sorgeix fendint amb la seva massa arrodonida i coberta de líquens la uniformitat del bosc, s' hi esllanguia un' altra runa, silenciosa i oblidada : *El Campàs*.

De sobte, la pista arriba a un collet on s' eixampla la perspectiva, i el bosc que fins ara ens envoltava es replega sobre ell mateix per obrir-se en una plana espaiosa, entapissada de verd, solcada pel centre per un riuet que sorgeix d' una font situada al bell mig de la planura. Aquest indret, reclòs entre les serralades que el voregen, ara desert de presència humana, però en altres temps no massa llunyans curull de vida i activitat, és el nostre "Shangri-la", l' objecte de la nostra visita, el paratge perdut de Prat Formiu.

Vista de Prat Formiu, venint des de Cap de Balç

Venint des de Cap de Balç, la primera casa que trobem a Prat Formiu és *Ca l'Arabé*, propietat del Miquel Canals. És la única casa de tota la rodalia que es manté en un estat de conservació acceptable, ja que el Miquel i la seva família han portat a terme recentment obres de reparació a la teulada i a d'altres sectors de l'edifici.

Les parets fetes amb pedra extreta de l'entorn, del color vermellós imperant propi de la pedra sorrenca, recolzen directament sobre la roca i són collades amb morter de calç, pràcticament sense junt, de manera que tenen l'aparença de "paret seca". L'edificació està dividida en tres trossos que delaten tres etapes successives de construcció. Inicialment es devia edificar el cos central, d'uns cinc metres d'amplada i només dos nivells, amb els carreus de cantonada ben marcats. Posteriorment es construïren a banda i banda, ampliacions successives que apujaren el nivell de l'edifici endemés una planta. L'espai més baix, estructurat con un semi-soterrani, resta obert cap al sud, mentre que en el mur situat al nord, s'hi recolzen les terres que guanyen nivell.

Sota la façana de migdia, una vegada ultrapassat un pontarró de pedra que suporta el camí, hi corre dringant el riuet de Prat Formiu que neix al centre de la planura. Entre la casa i el riuet hi havia els horts, tal com ho recorden les parets de pedra seca que formaven els diversos bancals, habitats ara, com una fugissera reminiscència del passat, per dues nogueres, una pomera de "sang de llebre" i algun saüc.

Interiorment aquest àmbit situat arran de terra està cobert per una atrevida i elegant volta de pedra, amb un arc molt pla. Les pedres, igual que a les parets, tenen una dimensió reduïda i el morter de calç quasi bé no s'aprecia entre els junts, cosa que li confereix l'aspecte d'haver estat realitzada també "en sec". El nivell superior es desenvolupa interiorment segons un únic espai incorporant un foc a terra. Tot és més que senzill, quasi bé elemental.

Quan el Miquel va adquirir *Ca l'Arabé*, hi vivia des de feia temps i en completa solitud, una dona ja gran que abans havia residit a una altra casa de la rodalia. Practicava amb assiduitat l'ofici de curandera o remeiera, ajudava en els parts i se la tenia una mica per bruixa. Quan la casa va canviar de propietari, la dona va preferir romandre a prop dels indrets que l'havien acompanyat durant tota la seva vida, i així es va pactar amb el Miquel que aquest li construiria al bell mig de la boscúria, a prop de la casa venuda, una barraca amb troncs de fusta de pi i coberta de joncs i gleva com si fos una cabana de picador o de carboner.

Aquesta dona va viure molts anys a la cabana boscana, S'aprovisionava d'aigua a la font d'una casa propera, *Els Coviers*, fins que la trobaren morta en el paupèrrim jaç que suportava els seus ossos recargolats, probablement com a conseqüència d'unes febres tifoides que es devia tractar ella mateixa amb les herbes i ungüents, remei que aquesta vegada no var resultar eficaç. La macabra troballa es va produir després de notar la seva absència, ja que ocasionalment visitava les cases veïnes per aprovisionar-se d'algun queviure.

Fa temps, el camí seguia un traç diferent al que recorre avui. Més amunt de *Ca l'Arabé*, a l'esquerra, on actualment hi ha una cadena, es continuava pujant per anar a la casa anomenada "Cal Gallina", ara completament enrunada. La actual Font de Prat Formiu, on neix el rierol que corre cap a *Ca l'Arabé*, corresponia a *Cal Gallina*, per sobre de la qual, hi havia un'altra casa, *La Solana*, de la que actualment no en queda ni rastre. Si es prossegueix ara ja pel camí actual, passat un tram curt a la dreta, es distingeixen unes pedres escampades, són els restes de *Cal Martí Negre*. En els antics horts que envoltaven la casa, encara hi subsisteixen esquelètics, uns quants cirerers, prinyoners i "escabellicos", uns arbres semblants als prinyoners, que donen uns fruits rodons i dolços semblants als prinyons, però que al madurar es tornen de color vermell. A sota d'aquesta casa hi havia la Font del Ginebret, que ara no raja perquè va ser coberta amb terra; sens dubte però, podria ser recuperada.

Vista cap a ponent de
Prat Formiu

La major part d' aquestes cases romanen des de ja fa molt temps completament abandonades i el Miquel em comentava que del seu record, les havia vist ja enrunades, encara que últimament el pas del temps hagi accelerat encara més la seva destrucció, fins a convertir-les en un escampall informe de pedres. Així a l' esquerra del camí, a prop d' un cirerer, s' albiren les restes de les parets de *Cal Casanell*. Més enllà, a la dreta, uns murets més alts testimonien l' emplaçament de *Cal Paulino*, mentre que encara més amunt, seguint les pendents que s' enfilen per les vessants situades a ponent, entre dos pins i un arbre sec, s' hi pot veure el pedruscall que corresponia a *Cal Tossa*.

Més endavant, a l' esquerra del sender, bastant per damunt del nivell d' aquest, es pot veure una casa, l'estructura de la qual encara es conserva en un relatiu bon estat: *Els Porxos*. Aquí hi va viure el Miquel a partir de l' any 1944, després que s'hi traslladés amb la seva família; llavors ell tenia uns vint anys. Hi van residir durant set o vuit anys més. Des dels *Porxos*, els pares sols varen baixar a la Pedra per estar-se un temps a *La Rectoria* i després -ja amb tota la família- a una caseta situada a prop de l'antiga fàbrica tèxtil de *La Gafa*.

Cal Calot mostra encara gran part de la seva estructura pètria, encara que en un estat lamentable. La casa es troba més endavant, a la dreta del camí, enfront d' un indret exempt de vegetació conegut com la "costa de la fam". Uns cent metres més enllà, a l' esquerra del camí, s' acumula un rosari de petites propietats antigues i restes dispersos d' edificacions pràcticament irreconeixibles: *Cal Barjola*, *Cal Palanca*, els propietaris de la qual varen marxar a Josa de Cadí, i al costat d' un tronc sec, *Cal Faba*. Tornant cap a la dreta del sender, a prop d' un espedreguer, on hi creix un salze, arbre conegut també a la rodalia com a "vimaguera", es poden distingir amb prou feines les despulles del que era *Cal Flaquer*.

Actualment travessa transversalment Prat Formiu en sentit est -oest i de forma ben llastimosa, ja que destrossa el meravellós paisatge circumdant, una línia elèctrica d' alta tensió que finalitza a l' estació d' esquí de Port del Comte. Darrera d' un castellet que suporta aquesta línia, es distingeixen encara els restes de *Cal Banelles*, casa que fou la residència temporal de la dona que exercia de llevadora i dels seus vuit fills, la mateixa que va vendre *Ca l'Arabé* al Miquel. Ja en el terme de la Pedra, darrera d' un roc situat a mitja vessant, a prop del camí, hi havia *Cal Farrassó* i més enllà en un clar del bosquet, a l' esquerra del vial, *Cal Polsaguera*.

Des de ponent, passada la inflexió que formaven les pendents suaus que conformen la vall, recollida entre catifes d' herba i flors de safrà bord, la Serra de Miges ens obirava, oferint-nos la seva promesa d' una segura i propera collita de rovellons i de llenega negra.

Mentre tornàvem, quan el sol ja es ponía darrera els contraforts del Port del Comte, i després ja d'haver agafat el camí en sentit invers, cap a La Corriu, em va semblar veure en els ulls petits i glaucs del Miquel, el guspireig humit d' una llàgrima furtiva, vessada potser inconscientment al constatar la desolació total que ara senyoreja aquests paratges, en contrast amb els temps en que ell hi visqué, tant plens de vida llavors i tant irremissiblement deserts ara, perduts en l' oblit com les pedres ignorades que s' escampen arreu.

Cal Marqueixanes. Valls de la Pedra. Estiu de 2011

TOPONIMIA DE PRAT FORMIU I RODALIES

CAL PERAIRE	Mas; Veïnat de la Corriu
MARGINEDES	Mas; Veïnat de la Corriu
CAL TOMÀS	Mas enrunat; Veïnat de la Corriu
SANTCLIMENÇ	Mas; Veïnat de la Corriu
ELS AURONS	Arbres
VILALTA	Mas; Veïnat de la Corriu
EL CASTELL	Mas enrunat; Veïnat de la Corriu
EL CAMPÀS	Mas enrunat; Veïnat de la Corriu
CA L'ARABÉ	Mas; Veïnat de Prat Formiu
ELS COVIERS	Mas enrunat; Veïnat de Prat Formiu
CAL GALLINA	Mas enrunat; Veïnat de Prat Formiu
LA SOLANA	Mas desaparegut; Veïnat de Prat Formiu
CAL MARTÍ NEGRE	Mas enrunat; Veïnat de Prat Formiu
FONT DEL GINEBRET	Font a sota de Cal Martí Negre
CAL CASANELL	Mas enrunat; Veïnat de Prat Formiu
CAL PAULINO	Mas enrunat; Veïnat de Prat Formiu
CAL TOSSA	Mas enrunat; Veïnat de Prat Formiu
ELS PORXOS	Mas; Veïnat de Prat Formiu
CAL QUELOT	Mas; Veïnat de Prat Formiu
COSTA DE LA FAM	Paratge enfront de cal Quelot
CAL BARJOLA	Mas enrunat; Veïnat de Prat Formiu
CAL PALANCA	Mas enrunat; Veïnat de Prat Formiu
CAL FABA	Mas enrunat; Veïnat de Prat Formiu
CAL FLAQUÉ	Mas enrunat; Veïnat de Prat Formiu
CAL BANELLES	Mas enrunat; Veïnat de Prat Formiu
EL FERRASSÓ	Mas enrunat; Terme de la Pedra
CAL POLSAGUERA	Mas enrunat; Terme de la Pedra